

1.0 כללי

1.2 הקדמה

במבנה בית המועצה שהפך לאחרונה למשרדי עיריית באר יעקב, חבוי המבנה הציבורי הראשון ואחד ממבני הקבע הראשונים של באר יעקב, בית הספר הראשון של המושבה החקלאית הזעירה. המבנה הכפרי, פשוט אך חזק בקירותיו הנושאים. הוא החל להבנות בשנת 1909 באמצעים הדלים שעמדו לרשות מייסדי הישוב: אדמת חמרה ומים, שמהם נוצקו לבני בניה. המבנה, שעצם הסיפור על הקמתו היה ניצחון מקומי של קבוצת המתישבים הראשונה, עבר שינויים רבים, תפקד במגוון שימושים ציבוריים. חלליו שוננו. תוספות בניה נבנו ובשנת 1975 נבנתה קומה מודרנית שלמה על ראשו.

כיום, ספק אם מישהו מהחולפים בכיכר אביבי ורחוב זבוטינסקי מבחין בו, מתחת לקומת ההנהלה, בין העמודים ושלל המתקנים הטכניים שסביבו. מצד אחד, המבנה קיים. במהלך שלבי התרחבות הבנין מעולם לא הוחלט להרוס את חלקו המקורי אך גם לא ממש לשמור עליו. תיק תיעוד זה נועד לחשוף מבנה בית הספר, אותו חלק החבוי מתחת לקומת ההנהלה של עיריית באר יעקב. לספר את סיפורו ועל הדרך, לפרוט פרק היסטורי מרכזי של ראשית ההתישבות בבאר יעקב.

ברצוננו להודות כאן למר דוד ליכטנשטיין, יליד באר יעקב, שתרם רבות לגיבוש התיק וללא השיתוף בארכיונו הפרטי ובזכרונו ממי לימודיו במבנה, מידע חשוב שנאסף כאן, לא היה זוכה לתיעוד.

1.0 נתונים כלליים |

1.3 פרטים כלליים: תעודת זהות

מס' גוש: 4040
 מס' חלקה: 540
 בתנבת: רחוב ד'בוטינסקי 2
 שם הישוב: באר יעקב
גבולות התכנית מ-4 כיוונים:
 צפון: רחוב ד'בוטינסקי
 דרום: מבני המועצה
 מזרח: בית הכנסת שא נס ורחוב הגולן
 מערב: רחוב איילה
 מספר האתר בברסטת השימור : 6

תיאור האתר:

מבנה עירונית באר יעקב הוא מבנה בן שתי קומות עם קומת מרתף חלקית, בקירוי גג רעפים. המבנה נבנה בשלבים. קומת הקרקע ההסטורית ששימשה במקור כבית הספר הראשון של המושבה.

שנת ההקמה: 1909/10

ייעוד : בנייני ציבור

סוג בעלות : ציבורית - בבעלות מועצה מקומית באר יעקב

שטח המגרש: חלק מחלקת 540 ששטחה הכולל: 14598 מ"ר.

הסיבה לעריכת תיק התיעוד: שינויים ושיפוצים במבנה, שימור המבנה ההיסטורי

עבור מי נערך התיק: עבור המועצה המקומית באר יעקב

פרטי אדריכל: מבנה בית הספר: בניה עצמית, ללא אדריכל
 תוספת: 1950: אדריכל יעקב אורנשטיין
 תוספת 1975: אדריכל אלי שפיר

מבנה עירונית באר יעקב, חזית מרחוב דבוטינסקי.

<p>UP ARCHITECTS אורי פדן אדריכלים ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 9478 1AL ST TEL 4474 ZIP 18701329 TC +972 352 43697 FAX 0552 43697</p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 7</p>	<p>1.0 נתונים כלליים</p>	<p>פרק בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
--	--	----------------------------	--------------------------	---	--

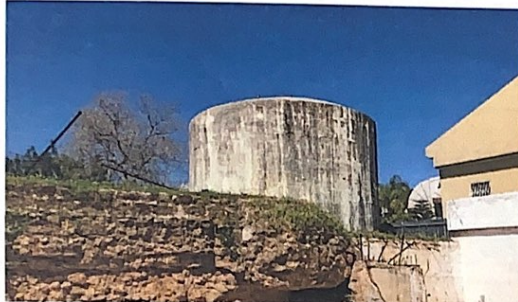
1.0 נתונים כלליים |

1.6 שימור בסביבת האתר

בית העירייה כיום, מבנה בית הספר הראשון, ממוקם במפגש הצירים ההיסטורי, רחוב זבוטינסקי ורחוב איילה. בתחום החלקה הציבורית הראשונה של הישוב, חלקה 49, לימים חלקה 540.

בחלקה זו מוקמו מסודות הציבור הראשונים של הישוב: מבנה בית הספר היה הראשון שבבנה בחלקה, בית הכנסת שא נס הוא המבנה השני. בהמשך החלקה בדופן רחוב איילה, ממוקמים בית כנסת יהודה ואחריו בית העם המשמש כיום כספרייה ציבורית, שני מבנים אלו נבנו מאוחר יותר, במהלך המחצית הראשונה של שנות ה-50.

דרומה יותר, בהמשך רחוב איילה, נמצאים מבנה הבנק הראשון, עד לאחרונה, בנק הפועלים. וחדר המושבות של הבאר. בניהם, מתחת לכביש ממוקמת הבאר הביזנטית שכוסתה בשנות ה-50, על מנת להרחיב את רחוב איילה. הבאר לעומת זאת לא נאת כיום (הבאר ההיסטורית של באר יעקב- באר המים הביזנטית). בהמשך הציור קיימים מספר אתרי שימור נוספים: בית הכנסת שא נס ובית הספר הראשון, המשמש כיום כבית המועצה. ממזרח למבנה בית הספר ההיסטורי, ממוקמים אלמנטים הסטוריים נוספים: בית הכנסת שא נס, ומעברו הצפוני של רחוב זבוטינסקי, בריכת הכורכר הריבועית ובריכת הבטון, ועץ האקליפטוס שנטע בזמנו הרב שא נס.

בריכת האגירה: בריכת הכורכר ההיסטורית ובריכת הבטון

בית הכנסת שא נס המקורי הצמוד ממזרח, מבט מרחוב זבוטינסקי.

בית כנסת יהודה, מבט מרחוב איילה

בית העם, כיום הספרייה, מבט מרחוב איילה

הבנק הראשון, כפי שצולם בבנק הפועלים, מבט מרחוב איילה

חדר המשאבות של הבאר, כיום.

בריכת האגירה בית הכנסת שא נס מבנה העיריה / בית הכנסת יהודה
היסטוריות בית הספר הראשון בית העם בנק הפועלים

חדר המשאבות של הבאר שנקברה

תחום החלקה הציבורית, חלקה 540

אורי פדן אדריכלים
UP ARCHITECTS
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design

12 SHEVA TAL ST TEL AVIV ZIP-6701129 | TEL: +972-552-43887 | FAX: 05243887

עורך תיק התיעוד:
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
11

1.0 נתונים כלליים

פרק

בית הספר הראשון
באר יעקב

מרץ 2022

פרק 3 - תיעוד היסטורי

3.1 רקע הסטורי: באר יעקב

רקע ליסוד המושבה החקלאית, באר יעקב

סיפור הקמתה של המושבה החקלאית באר יעקב. אדמות באר יעקב נקראו ואדי למון או ביר סלים על שם הכפר הערבי הסמוך מדרום. בימי קדם עברה כאן "דרך היס" או בשמה הרומי "ויה מאריס". דרך שנמשכה לאורך הארץ מצפון דרומה. במשך מאות שנים היה המקום שומם, למעט צבאות שונים שעברו בסביבה ובדואים משבט סתריה והם אלה שנתנו לו את השם ואדי למון. לקראת סוף המאה ה-19 עלתה ההתעניינות והחשיבות באזור זה. הכומר הגרמני הלותרני, לודביג שנלר הגיע בשנת 1875 לסביבה, בחן את השטחים העצומים של אדמת הבור. זמן רב השתדל לרכוש את השטח, אך הדבר לא עלה בידו בשל התנגדות עקרונית של עיריית רמלה. בשנת 1889 הצליח שנלר לחכור מהתורכים שטח של 10,000 דונם לתקופה של 40 שנה, והקים שם בית ספר חקלאי- שלוחה של בית היתומים בירושלים. על אדמה זו החלו נסיונות לגידול חקלאי ראשון. זית, תאנה, גפן ובניהם שיחי צבר, כגבולות בלתי עבירים.

ההליך רכישת הקרקעות באר יעקב.

ב-1905 ביקשו הגרמנים את התערבותה של גרירתם בקונסטנטינופול, כדי שזו תלחץ בנדון על הממשל התורכי. הדבר נודע לאברהם ענתבי, מחשובי המנהיגים והעסקנים ביישוב היהודי בארץ ישראל בתחילת המאה ה-20. ואשר שימש נציג יק"א ונציב המושבות. ענתבי ידע שאם תיאלץ עיריית רמלה למכור את השטח, הרי באורח חוקי היא תוכל לעשות זאת רק באמצעות מכירה פומבית. מכאן, הסיק כי נפתח פתח לרכישה גם בידי יהודים. גאולה הייתה חברה שהוקמה בשנת 1904 למטרת רכישת קרקעות בארץ ישראל באמצע שנת 1905 הודיע ענתבי על אפשרות זו ישירות לחברת "גאולה" ברוסיה, וזו ביקשה מאייזנברג לערוך סקר במקום, לבדוק את טיב הקרקע, אפשרויות ניצולה ושוויה, וכל זה בסודי סודות שלא יודע לגרמנים. ביוני 1905 בוצע הסקר על ידי אייזנברג, והוא מצא כי עומק המים מגיע ל-25-20 מ' במקום יש בארות, המקום גבוה יחסית והאקלים נוח, אין מחלות, המטעים מצליחים, וכללם פרדס תפוזים בן 60 דונם. אייזנברג העריך את שווי האדמה ב-20 פ'ר' לדונם, ויחד עם הבניינים, הבארות והנטיעות כ-33 פ'ר'.

בקיץ 1906 קיבל סניף "גאולה" בארץ החלטה עקרונית, שלפיה אם יוצע השטח למכירה תשתדל "גאולה" לרכשו. הנימוק להחלטה זו היה, שהשטח נמצא במרכז המושבות, קרוב ליפו ורמלה, ורכישתו יחד עם רכישת השטחים הנוספים של עיריית רמלה שמצפון לרחובות- תביא לאיחוד רחובות, ואדי חנין ורמלה. הדבר יביא לגידול האלמנט היהודי באזור, וזו יש לצפות גם שהעיר רמלה, תאוכלס במתיישבים יהודים רבים. הערכה הייתה שבני רחובות הם שירכשו את רוב השטח בביר סאלים. ואמנם במחצית השנייה של 1906 קיבלה עיריית רמלה מקונסטנטינופול להציע את השטח למכירה פומבית. כיוון שלגאולה כבר היו בסמוך שטחים, שרכשה זמן קצר קודם לכן מעיריית רמלה, הייתה לה עדיפות על מתחרים אחרים, מתוקף חוק בר מצרא'. אבל גם לגרמנים היו זכויות מועדפות, בתוקף העובדה ששימשו חוכמים זה 16 שנה. היה ברור אפוא, שעיקר ההתמודדות תהיה בין גאולה לגרמנים. באוקטובר 1906 אמורה הייתה להתקיים המכירה הפומבית.

כדי למנוע עליית מחירים כתוצאה מן התחרות הגיעה "גאולה", באמצעות ענתבי, להסכם עם בנו של שנלר ועם הקונסול הגרמני בירושלים. לפי הסכם זה כאילו מוותרת "גאולה" על השתתפותה במכירה הפומבית, והגרמנים יציעו לתורכים מחיר שלא יעלה על 28 פ'ר' לדונם. הקרקע שתירכש תרשם בדרך זו : 4000 דונם על שם בנו של שנלר, וכ-2000 דונם על שם ארבורג בשביל גאולה. מאחר ששני האישים הנ"ל הם נתינים גרמנים ואח שניהם מייצג הקונסול הגרמני, סבורים היו שהמכירה תבוצע בקלות ולא תעורר חשד. ואמנם כך היה. ההסכם יצא לפועל, ובסוף אוקטובר נתקבל קושאן על שם ארבורג על 2.051 דונם. וארבורג עצמו העביר אח"כ התחייבות שלפיה הקרקע אינה שלו אלא של גאולה. אמנם באותה תקופה היו ההוראות שאין לרשום קרקעות על שם נתינים זרים, אך בהשתדלות הקונסול הגרמני ואפ"ק נתמשה התוכנית.

בתום הרכישה קבעה "גאולה" את מחיר הקרקע למכירה ב-35 פ'ר' לדונם. מאחר שבני רחובות כבר רכשו קרקעות מ"גאולה", הציע דיזנגוף את השטח לבני ראשון לציון, בתקווה שהם ירכשוה בסכפי העקירה. ואמנם נרשמו מס' מועמדים לקנייה. אולם בינתיים הודיע ארבורג לדיזנגוף, כי הוא מבקש שכל הקרקע תמכר לו בשביל "אגודת מטעים פלשתינא", שארבורג עמד

בראשה. אגודה זו, שהייתה אחד ממפעליה של ה"ועדה הארץ ישראלית", שאפה שכל יהודי בעולם ירכוש בארץ ישראל חלקת אדמה נטועה בגודל של דונם אחד, ופירוטיה של אותה חלקה יישלחו לביתו כל שנה. השטח בארץ ישראל יעובד בידי איכרים או פועלים שיחכרו אותה, ובמותו של הרוכש תעבור הקרקע לרכוש האגודה, וזו תנצל את ההכנסות ממנה לצרכים לאומיים. דיזנגוף נענה מיד לבקשה הודיע לוארבורג, כי הפסיק כל מגע עם רוכשים פוטנציאליים, אף הודיע לכל מי שגרשם לרכישה שכל השטח נמכר לוארבורג. אך בסוף דצמבר הודיע וארבורג, כי מהיעדר אמצעים לא יוכל לרכוש את השטח.

תחילת ינואר 1907 שלח אהרונסון לוארבורג דין וחשבון מפורט, שבו סיכם את הערכותיו על ביר סאלים. הדין וחשבון מבטא התנגדות חריפה ביותר לרכישה:

"... בביר סאלים ישנו אוסף של נציגי חולות צחיחים מדבריים ורזים... מזה שנים רבות אני בדעה מנוגדת בענין הערכת אדמות עם אוסישקין והאדונים של אפ"ק וגאולה. דיברו בנוכחותי על העתיד המהיר והנהדר השמור לחפציבה, כפר סבא, ביר סאלים וגבעות חול דומות אחרות והתפארו במיקום הגיאוגרפי והאסטטטי. אינני רואה בעצמי אלא חול צחיח ודל שלא שווה שום תשומת לב. בשבילי הסיבה המרכזית והבסיסית להחליט על קניית אדמה לעיבוד נשאת אך ורק האיכות הטובה של האדמה...אני מתנגד לקניה זו. משרחמים בכך לדעתי את הענין הערבי, מעלים למחירים גבוהים את האדמות לערבים לשפר את האדמות הטובות שלהם שאותן אנו מזניחים. יוצא מכך שהאדמות הטובות נעשות יותר ויותר בלתי ניתנות להשגה... במצב הדברים הנוכחי יש לקחת בחשבון את ביר סאלים רק כאשר אפשר לרוכשה בפרוטות... אני ברצון מסכים שאפילו בחולות של ביר סאלים, על ידי מאמץ מתמיד אפשר למצוא תמורה. אבל האם נוכל לעשות זאת? האם יש לנו את הגורם האנושי של המתיישבים שיהיה מוכן לעשות זאת? האם לא מציעים לנו מספיק אדמות פורייות באופן טבעי ללא מאמץ לשפרן, היכן שההצלחה מובטחת ובאופן קל יחסית, גם אם צריך לשלם יותר מהחול הזה? האם זה לא בכל זאת עסק יותר טוב גם מבחינה כלכלית וגם מבחינה לאומית?...שני דברים חזקים דחפו לקניה של ביר סאלים: הקירבה לעיר רמלה- אך הרי לא חסרות אדמות טובות בסביבות יפו ורמלה ואינני מבין מדוע צריך לרכוש אדמות גרועות או אם אתה רוצה בינוניות. שנית, הנקודה הייתה לנצל ולהתגבר על הגרמנים- אני מוכרח להודות שאני חסר לגמרי את החוש הפוליטי הזה. אני גם לא יכול להבין מדוע אנו צריכים להתמודד עם הגרמנים בכל מחיר אם אנו יכולים לפעול כמה שאנחנו רוצים מבלי לקומם נגדינו את העוינות של אנשים כאלה...היה יותר רצוי לו נכנסנו למלחמה נגד הרכישה של הגרמנים בעמק זיזעאל...זה כמעט שלוש שנים שאני המלצתי על קניה זו לפני אפ"ק יחד עם אדמות נהדרות אחרות..."

<p>UP ARCHITECTS ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 5464 TELL ST TEL AVIV ZIP 6101299 TEL +972 35243697 FAX 035243697</p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 18</p>	<p>פרק 3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
---	--	--------------------	----------------------------------	--	--

3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 ארקע הסטורי: באר יעקב

רקע ליסוד באר יעקב

עם החלטתו של ארבורג שלא לרכוש את השטח ועם סיום פרשת הדין וחשבון של אהרונסון, החלה "גאולה" לחפש רוכשים אחרים לקניית השטח. בני המושבות הסמוכות, שהיה ניתן לראות בהם רוכשים פוטנציאליים, לא גילו עניין ברכישה.

הפתרון למכירת ביר סאלים נמצא רק ביולי 1907. הוועד האודיסאי קיבל את הצעתם המשותפת של בא כוחו בארץ, ד"ר חיסין ושל דיזנגוף, ואשר לפיה ירכוש הוועד את השטח וימכרו לקבוצת יהודים מקווקז ופועלים מבני העלייה השנייה, לשם הקמת מושבת פועלים. תנאי לדבר, שהמתיישבים ישלמו לגאולה 25% מערך הקרקע במזומן, ואילו הוועד האודיסאי ישלם היתרה במשך 3 שנים בריבית של 6%. המתיישבים עצמם ישלמו את יתרת חובם לוועד האודיסאי במשך 10 שנים בריבית של 2%. מחיר המכירה נקבע ל-35 פר' לדונם.

קבלת ההצעה על ידי הוועד האודיסאי, אף על פי שהדבר היה כרוך בהוצאות כבדות בשבילו, מקורה ברצונו של הוועד להוכיח כי התיישבות רחבה אפשרית רק אם יהיה קיים מוסד המסוגל להלוות למתיישבים לצורך רכישת קרקע, שההחזר שלה יתנתן במשך תקופה ארוכה. כך רצה הוועד להוכיח את חשיבותו ונחיצותו של הבנק לאשראי אגרארי. מסיבה זו, וכדי לסייע לוועד האודיסאי להוציא לפועל את הניסיון הראשון בהקמת יישובים המבוססים על אשראי, הסכימה "גאולה" למכור את ביר סאלים בתשלומים במשך 3 שנים. "גאולה" ראתה אפוא במכירת ביר סאלים עובדה בעלת משמעות ציבורית וחברתית:

"...פה לא חשובים רווחים סובייקטיביים, חשוב עצם הניסיון והדוגמה שלפיה יוכלו מוסדותינו לפעול להבאת... ודווקא מפני שזהו הניסיון הראשון עלינו רובצת האחריות לסדר ענין זה כך שהמוסדות האחרים יוכלו לנהוג לפי הדוגמה הזאת בלי חשש..."

אפשר גם שרצונה של "גאולה" לזרז את מכירת השטח, לאחר שלא נמצאו לו קונים במשך 10 חודשים, לא מבני הארץ ולא מהעולים החדשים ולא מבני חוצלארץ שיינה לנכונותה למכור את השטח בתשלומים ל-3 שנים. לקראת סוף שנת 1907 נחתמו החוזים בין "גאולה" לוועד האודיסאי ובין הוועד למתיישבים.

Liste des Colons de Bir-Salam

N°	Noms	Nombre dans la terre	Nombre de dougmas possédés	Courtoisier	Profession	Value de la maison, courtoisier et terrain
1	M. Masouni	5	50	50	Musulman	
2	M. Barchani	3	50	20	Musulman	
3	J. Ben Saad	6	150	-	agriculteur	
4	J. Lubimoff	2	100	50	ouvrier agricole	600h.
5	J. Krendel	4	100	65	Musulman	100
6	M. Zide	1	50	-	ouvrier agricole	
7	M. Gurdax	2	100	50	-	
8	M. L. Hittel	1	100	50	-	100
9	M. Ben Abba	5	150	50	-	1000
10	M. Kabanai	1	50	25	Portugais à l'origine	
11	J. Ben Amij	1	50	50	ouvrier agricole	500
12	J. Sages	1	50	50	colon à l'origine	100
13	M. Sternitz	3	50	50	Javanais	500
14	M. Ben Amichan	2	100	40	Musulman	
15	Rabbin J. Ghani	6	200	20	Rabbin	200
16	M. Kabanai	4	50	40	ouvrier agricole	900
17	M. Zide	1	50	40	-	
18	M. Schlichman	1	50	40	-	200
19	M. Ben Amichan	1	50	50	ouvrier agricole	
20	M. Ben Amichan	5	100	20	Musulman	
21	M. Ben Amichan	4	100	50	Musulman	300
22	M. Ben Joseph	6	100	40	-	5000
23	M. Ben Joseph	5	60	60	-	500
24	M. Ben Joseph	1	50	50	ouvrier agricole	
		41	1960	700		2300
			20300			

מתוך מסמך הסכם הרכישה: רשימת הרוכשים.

Note la petite colonie Bir-Salam

Fondée le 3 Novembre 1907, cette petite colonie est composée de 24 colons qui possèdent une superficie de 2040 dougmas, dont 757 sont déjà plantés; 13 petites maisons en bois sont déjà construites sur le terrain de la colonie, les autres sont bâties après la pluie. Les colons sont tous des artisans, des agriculteurs ou des ouvriers agricoles. D'entre eux, sont des Israélites du Caucase, etc. ils se sont occupés tous de viticulture. Quelques uns ont déjà introduit des espèces de légumes qu'ils ont plantés à Bir-Salam. Sur le terrain non planté encore ils font la pomme de terre, les légumes et du pastèques. Le terrain lui a été donné par la Hovev-tzion d'Odessa à la condition qu'il payent 25% du montant immédiatement et le reste dans le courant de 10 ans.

Voici les sommes que les colons ont dépensées mêmes à leur établissement à Bir-Salam.

Terrain — 25% de la valeur 17450 F
 Différencement et plantation 20000 F
 Maisons et bétail — 2500 F
 Creusage de puits à 3m. de profondeur 3000 F
 31150 F

C'est ainsi que ces braves ouvriers ont tout fait pour s'établir sur mêmes sans avoir recours à personne.

J15/7123

הסכם רכישת הקרקעות בביר סלים, 3 בנובמבר 1907. תהליך סבוך ומתלבלל מגיע לסימומו. חודש לאחר מכן, נוסדת באר יעקב.

3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 ארקע הסטורי: באר יעקב

יסוד ישוב חדש

הרב יעקב יצחקי, מנהיגה של קבוצת המיסדים של באר יעקב.

1846-1917 . הרב יעקב יצחקי היה מנהיגה הרוחני של הקהילה הקוקית בעיר דרבנט. הוא פנה לאגודת חובבי ציון בבקשה להתישב בארץ ולהקים בה ישוב חקלאי.

השם 'באר יעקב'

היישוב נשא את השם הערבי 'אדמי לימון' עד להחלטה לשנות את השם לשם עברי.

אסיפות רבות התקיימו לדיון על שם המושבה. הועלו שתי הצעות, קבוצה אחת דרשה בשם "באר שלום" לכבוד גילוי הבאר במושבה. והקבוצה השנייה הציעה את השם "באר יעקב" לכבוד גילוי הבאר ולכבוד הרב יעקב יצחקי, מנהיגה של קבוצת המתיישבים.

2000 דונם חילקה גאולה ל-40 חלקים בני 50 דונם כל אחד, ובמקום התיישבו 25 מתיישבים. 7 מן המתיישבים עלו מקווקז, 1 מפרס ו-17 מרוסיה, מפועלי העלייה השנייה. פרט לפרלצ'יה, שנעשתה על ידי גאולה, שאר פעולות פיתוח השטח, התשתית והקמת המושבה נעשו ומומנו על ידי הוועד האודיסאי והמתיישבים. סך כל רווחיה של גאולה ברכישה זו היה אמור להגיע ל-19%, אם כי שלושת רבעי הפדיון נקבעו בתשלומים לשלוש שנים. בתאריך 3.12.1907 נכרכה חגיגת ייסוד המושבה, שקיבלה את השם באר יעקב.

כך כתב האגרונום וילקנסקי, שתמך ברכישה באוקטובר 1909:

"... גם על 'עירמת החול' שבבאר יעקב שהיו כבר לרבים למשל ושנינה אפשר בלי הוצאות מרובות ועבודה יתירה לרקום ריקמת חומס (לצורך טיוב הקרקע). לא תמיד עומד בשורה הראשונה סוג הקרקע אותו אפשר תמיד לטייב, גם להפוך את סגולותיו. יש והעיקר הוא מצב המקום שהוא אינו משתנה, אם קרוב הוא לשוק המקומי ומחובר לרשת דרכים, ובאר יעקב הקרובה ליפו נמצאת אפוא בתנאים טובים... בניגוד לאהרונסון, אשר בשבילו... הסיבה המרכזית והבסיסית להחליט על קניית אדמה לעיבוד נשארת אך ורק האיכות הטובה של האדמה...", הביאו דיוניה של גאולה בחשבון אם לרכוש או לא לרכוש שטח מסוים מגוון של שיקולים, תוך הדגשת תכונות המיקום ותכונות האתר של השטח המוצע. אהרונסון, כפי שראינו התעלם לחלוטין מתכונות המיקום..."

יסוד באר יעקב

בכתבה בעיתון "הפועל הצעיר" שכותרתה "ישובנו החדש" מיום ה-29.7.1909 סופר על היישוב החדש באר יעקב: "יחד עם התיישדות 'עין גנים' נוסדה גם המושבה הקטנה 'באר יעקב' בעזרת 'גאולה' וחו"צ. שטח אדמה של 2039 דונם נחלק ל-40 חלקים בשביל 26, כעת נמצא שם 25 משפחה אשכנזים וגורז'ים... כל חלק הוא 50 ד', מזה 41.5 ד' לנטיעות, 8.5 ד' מגרש לבית ולירקות וזריעות שונות ע"י השקאה מלאכותית. במשך השנה האחרונה לא נראו כל שינויים לטובה בהתפתחות המושבה: מס' המתיישבים לא רק שלא גדל כי אם להיפך עוד קטן, בניינים חדשים לא נבנו, ואותן תקוות שתלו בבאר יעקב לא נמלאו גם אחר שנגמרה הבאר... לבעלי נחלאות בבאר יעקב אין כמעט כל שום הכנסה מאדמתם ובמשך 4-5 שנים יצטרכו להשקיע עוד הרבה כסף... קשה לקוות כי בתנאים הנוכחים תתפתח באר יעקב למושבה, אף כי יש בה צדדים חיוביים: בין היתר נמצאת כחצי שעה מרמלה... היא נמצאת שלושת רבעי שעה מראשון לציון... גם הזוג של שני האלמנטים: האשכנזים והגורז'ים לא עלה יפה. לעיתים קרובות יש סכסוכים ביניהם ואיש אינו מבין את שפת רעהו, לגורז'ים יש ז'רגון שלהם, שהוא בלתי מובן לנו, את הז'רגון שלנו ועברית הם לא מבינים... עתידה של באר יעקב היא לא בידי המתנחלים כי אם בידי העסקנים שלנו והחברות המתעסקות ביישוב הארץ. בתנאים הנוכחים היא יכלה למלאות על יד ראשון לציון את תפקיד של כפר סבא על יד פתח תקווה..."

UP ARCHITECTS
אורי פדן אדריכלים
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design
12 0474 T4L 01 TEL 0474 ZIP 16701329 JTC 0723543697 JRA 05243697

עורך תיק התיעוד:
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
20

3.0 תיעוד היסטורי

פרק

בית הספר הראשון
באר יעקב
מרץ 2022

3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 ארקע הסטורי: באר יעקב

ראשית ימיה של באר יעקב

באר יעקב נוסדה בדצמבר 1907. בנר שלישי של חנוכה, התקיימה האסיפה המייסדת בהשתתפותם של מאיר דיזינגוף, יו"ר חברת "גאולה" ד"ר חיסין ושינקין, נציגי חובבי ציון. הקבוצה המייסדת מנתה 8 משפחות שעלו מקוקז והשאר צעירים, אנשי העלייה השנייה שהגיעו מרוסיה ובניהם זאב גניס. סך הכל מנתה הקבוצה 71 איש.

תמונת המייסדים, 1908

שורה עליונה מימין:
מרדכי מזובר, פרידה חיים, קרנדל משה,
יצחק לובימוב, ברוך זהבי, גבריאל אביוב, בת שבע אביוב, אסתר אביוב.

שורה שנייה, מימין:
יוסף בן עמי, יחזקאל בן יעקב, זאב גניס, מיכאל בן מנוח, מנוח אביוב,
אורה בת מנוח, נחום זבלוק, מרדכי כהנסקי, יוסף זוסמן, יצחק זוסמן,
יהודית אביוב.

שורה שלישית, מימין:
טובה כהנסקי, ציפורה אביוב, עדנה כהנסקי, יונה זוסמן, עדנה זוסמן, יוסף
(חוצב אבנים)

שורה תחתונה, מימין:
ישראל זייגר, סמי זייגר, רחל רפורט-זהבי, שרה ז'בלוק, אנוסה
לובימוב.

קבוצת המייסדים הורכבה משתי קבוצות בעלי רקע שונה: קבוצת יהודים שעלתה מקוקז וקבוצת אנשי העלייה השנייה שעלו מרוסיה קבוצת עולים מהרי הקוקז ובעיקר מדרבנט. הם נקראו "יהודים הריים" או "טטים". שפתם הייתה "טטית", ניב מעורב של פרסית, טורקית ועברית. יהודה דוד כותב בספרו "באר יעקב, 100 שנות התישבות:

"הטטים הם בני עדה גאה, זקופי קומה ועזי נפש. הם היו פרשים מעולים, לובשי תלבושת קוקזית חובשי כובעים שעירים, וחוגרי חרבות למותניהם. הם היו תושבי הרים מובהקים, עבדו בשדות ובמטעים". לעולים מקוקז הצטרפו צעירים, אנשי העלייה השנייה שבאו מרקע עירוני, יחידים שעלו מתוך רקע של ההתעוררות החברתית ברוסיה, תנועת ההשכלה, והפרעות שהביאו אותם לפעול באירגונים ציוניים. היו בהם אינדבידואליסטים עם מרד נעורים, חלקם בעלי השכלה רחבה. הם עלו לארץ חדורי אידאליים אך היו צריכים להסתגל לעבודה פיזית בתנאי אקלים קשים.

"ביחד נוצר טיפוס של איכר גאה העומד איתן על אדמתו ושומר בקנאות על אופיה החקלאי והכפרי של המושבה באר יעקב." (יהודה דוד, 100 שנות התישבות)

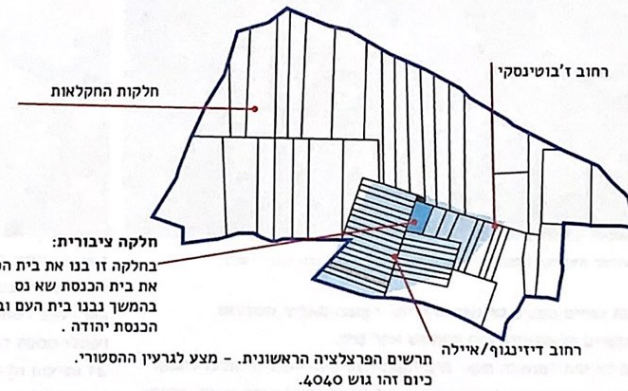
3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 ארקע הסטורי: באר יעקב

ראשית ימיה של באר יעקב

ראשית הגרעין ההיסטורי:

את הפרצלציה הראשונה וחלוקת השטחים למתיישבים הראשונים עשתה חברת גאולה בעצמה. את 2000 הדונם שרכשה חילקה ל-40 חלקים בני 50 דונם. מתוך 50 הדונמים 41.5 ד' יועדו לנטיעות ו-8.5 הדונם הנותרים יועדו לבית, ירקות וזריעות שונות ע"י השקייה מלאכותית. אופי החלוקות היה צר ומאורך כך שבחצית החלקה יתוכנן הבית ומאחור משקי העדר ומבני העדר הפרטיים.

בשנה הראשונה למושבה נבנו 13 בתים מעץ.

סיפורו של יצחק לובימוב שבנה את הצריף הראשון:

"הזמנתי ערבי מרמלה, שחפר יסודות, הביא אבנים ויצק את היסוד... המוכתר שלנו זייגר, הציע שנגרים מראשון לציון יכינו 4 קירות ובלילה יעמידו אותם על היסוד הבלתי גמור, ומעל לקורות - כ-20 רעפים. וכך היה את הצריף בנו בראשון ובלילה העבירו אותו על הכתפיים לבאר יעקב..."

במושבה היו שני רחובות, שלאורכם ניצבו בתים קטנים, הרחובות הסתיימו בקו מסילת הברזל אשר עקפה וחבקה את המושבה מצלעה המזרחית-דרומית. מבנה המגורים הוצב בקידמת החלקה, שאר השטח כלל משקי עדר פרטיים. וחקלאות השקיה.

במפגש שני הרחובות, חלקה פינתית רחבה. שם נבנה בית הספר. מאוחר יותר, בשנות ה-30, נבנו בחלקה זו עוד מבנים ציבוריים: בית כנסת אשכנזי, בית כנסת ספרדי ובית למפגשים ציבוריים שיתן גם מענה לחיי התרבות של המושבה: בית העם.

"חלקי באר יעקב": מפת חלוקת החלקות פרצלציה ראשונית

"המתנחלים החלו בבניה בסמוך לבניית הצריף הראשון, אולם מעטים התיישבו במקום לאחר חגיגות יסוד המושבה בחנוכה תרס"ח (דצמבר 1907) היו שסברו כי יהיה עליהם תחילה לבנות את בתים והיו שהחלו בעבודה חקלאית במשך היום ואת הלילה עשו בחדרים שכורים בראשון לציון. גניס היה בין הרווקים הבודדים במייסדים. הוא החליט לעקור לתל אביב שם יעסוק ביצור מסגרות עץ חרוטות ומגולפות וכימי פגרתו (סוף שבוע ארוך מיום חמישי בערב ועד יום ראשון בבוקר) יעשה לטיפוח משקו. חלקתו הייתה בין הקיצוניות במושבה והוא חלם לבנות חצר גדולה בית אבן מרווח ויפה ולשתול בצידי השביל המוליך אליו ערוגות של פרחים, הרבה פרחים צבעונים ומגוונים ליופי וניחוח, אמנם בית אבן התקשה לבנות, הוא הסתפק בבניית בלוקים תוצרת בית, אך את חצרו שתל ליופי ולתפארת."

שושנה גניס, מתוך "פרקים" - פרקי יומן לזכרו של דאב גניס

UP אורי פדן אדריכלים
ARCHITECTS
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design
12 0439 TAL ST TEL AVIV ZP 18701329 | TE +972 35243697 | FAX 055243697

עורך תיק התיעוד:
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
22

פרק
3.0 תיעוד היסטורי

בית הספר הראשון
באר יעקב
מרץ 2022

ראשית ימיה של באר יעקב

"התחלנו כאמור בשקדים. הימים שלפני מלחמת העולם הראשונה היו ימים כשרים לגידול מסוג זה. יבול השקדים היה נשלח לאירופה והפרנסה הייתה מצוייה. עוד לא חשנו דינו את טעם הצלחה והנה פקד אותנו זעזוע המלחמה, נסגרו גבולות, בוטלו משלוחים ובקיצור בא קץ לימי השמחה. אחרי כן באה גם מכת הארבה. נדמה היה שיחולו עלינו ימים טובים והנה צרה צרורה נוספת ששמה קץ לתקוותינו. ניסינו גידולי ירקות, לא היו די מים למטרה זו. לקח לנו זמן רב עד שיכולנו להפיק מהבאר שבאזורנו את מלוא תפוקתה. ניסינו לגדל בקר, הדבר עלה תחילה יפה, חלב היה בשפע וגניס החל בשיווקו ללקוחות."

שושנה גניס, מתוך "פרקים" - פרקי יומן לזכרו של זאב גניס, מקבוצת המיסדים

הפרדסים נשתלו בשטחי כרמי השקדים שנעקרו. נכון לשנת 1931 יש בבאר יעקב עוד 1000 דונם כרמים נטועים של שקדים. אחדים מאיכרי באר יעקב התמחו בענף ההדרים ומגדלים שתילים בכמויות גדולות. מאז החלה ההתמחות בענף הנטיעה. ההשקעה הרבה בהחלפת השקדים בהדרים החלישה את הפעילות ברפת של המושבה. 4 שנים לאחר מכן בשנת 1935 לאחר שהוחלפו כל הכרמים במטעי הדרים, יורד ערכו של הפרי וכך נתמלא ליבם של איכרי המושבה באר יעקב לגבי עמיד הפרדסנות.

בתקופת ייסוד המושבה נעקרו כרמי הגפנים באזור יהודה ושומרון בעקבות ירידת שער הגפנים בארץ. עם עליית שער השקדים החליטו חברי המושבה באר יעקב לשתול באדמתם שקדים וכך לפי עצתם של חקלאים ותיקים בארץ נשתלו 2000 דונם בבאר יעקב בשקדים. "וכל בר בי רב ידע על בוריו שענף של נטיעות זה הוא כולו רווח נקי ואין בו שום חשש של הפסד" עד שעצי השקדים הניבו פירות נאלצו לדודד ממקום למקום בחיפוש אחר תעסוקה שתקיים אותם. את יבול השקדים שציפו לו קיבלו בשנת 1914 ולמזלם הרע פרצה מלחמת העולם הראשונה ולא היה שוק לקניית התוצרות החקלאיות כעבור 12 שנים מייסוד המושבה לאחר עבודה מייגעת, מפרכת, אינטנסיבית ואחרי שהשקיעו את כל מה שהיה להם ונכנסו לחובות עצומים, אמנם הספיקו להעמיד כרמים יפים ומסודרים, אבל לגמרי לא מאמתים את התקוות ששמו להם בתחילת נטיעתם. ובשנת 1920 עומדת המושבה לפני משבר מאחר שכרמי השקדים לא עלו כפי שציפו. כל המושבות של הנטיעות סבלו אבל המצב לחץ ביתר תוקף על המושבות הקטנות ובתוכן באר יעקב. בשנת 1931 כבר הייתה באר יעקב שתולה ברצועת עצים ירוקים ופרי זהב שפרצו לתוך מרחב השקד הלבן ומתפשטים לכל עבר. למעלה מ-550 דונם פרדס היו כבר נטועים ו-150 דונם הוכשרו לנטיעה בעונה שלאחר מכן.

מבנה הבאר העתיקה | מקור: "מושבה עם חזון" - 90 שנה לבאר יעקב.

מציאות החיים בשנים הראשונות הייתה רצופה מאבקי השרדות. בין הקשיים הראשוניים היה החיפוש אחר מים.

תחילה לא היה למושבה מקור מים והמתיישבים הראשונים נאלצו לסחוב כדי מים מראשון לציון (מרחק הליכה של כשעה וחצי) ומנס ציונה. מאוחר יותר אורגנה עגלה להבאת המים. כיוון שאספקת המים לא סיפקה את צרכי התושבים, הוחלט לשאוב מים מבאר צלבנית ששכנה בקרבת מקום. בעומק של 45 מטרים נמצאו לבסוף מים ולכבוד זאת הוחלט לקרוא למושבה "באר יעקב".

"... עם עצמות כואבות וכולי אומרת רחמים, נחתתי במבואות באר יעקב, שנסתרעה אז לאורכו של רחוב תולי אחד והכיל מספר לא רב של יחידות דיור ומשק בית. שאלתי לגניס. הביאוני לשפת הבאר והראו לי את לועו. אמרו לי - חכי כאן! עוד מעט יסיים את מלאכת התיקון... לא עברו רגעים ארוכים והנה הגיח מן הבאר שחור במראה ומחייך לקראתי ולקראת יתר הממתינים להצלחתו. בחיובו רמד לידידיו שהמלאכה נעשתה ושהמים ישובו לזרום אל תעודתם."

שושנה גניס, מתוך "פרקים" - פרקי יומן לזכרו של זאב גניס, מקבוצת המיסדים.

<p>UP ARCHITECTS ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 BKDR TAL ST TEL AVIV ZP 16701129 TEL: +972 35241857 FAX: 05243897</p>	<p>עורך תיק התיעוד: מרד אורי פזן אדריכלים מרד אורי פזן אדריכלים</p>	<p>עמוד 23</p>	<p>3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>פרק בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
---	---	--------------------	--------------------------	--	--

ראשית ימיה של באר יעקב

קשוי פרנסה היו עיקר דאגתם של איכרי באר יעקב שהם לא קבלו סיוע מקרנות ואגודות ונאלצו להתמודד עם מאבקי השרדות כלכלית מחד, וסכנות בטחוניות בדרכים. שתי מלחמות העולם השפיעו רבות על יכולתם הכלכלית. מטעי השקדים התחלפו בפרדסים. רבים מהמטקים חיפשו מקורות פרנסה נוספים. חלקם החל לגדל פרות ולמכור את החלב לישובי הסביבה.

העבודות הספציפיות יותר העבודות הנסמך הם סוכריות למלא עי פועלים שבדיים.

ומה הולכים הבארי-יעקבים בדרך הידוע. אלה שרק אתמול היו בעצמם פועלים עבירים, ואלה בנייהם שרק אתמול היו אידואליסטים קצוניים. נהפכו בין לילה לנשואי האדיאולוגיה של התאחדות הרושבות, והאדיאולוגיות קצונה. עברו לשטריות נוסרות...

לא האשים מה אשמים בו אם השעה; לא אכר פלוני. או אלמנט עושה ויוצי את החיים כמו שהם, כי אם להיסיך: החיים האקזיסטנטיים, ובשלטנו אנוהו, והשקיקו ההכלאיים שלנו שמשמעים על האנושיות. על אופן היורה, על טשניהה ועל הלך רוחה. הלטו פועלים עבירים ויצרו משק כלכלי דומה למשק כלכלי של בוועים עבירים, וטוביה להוציא אצל הדאשטונים, לו גם נני הדברים הנפישות נני- רונגם האינדיכוואלו, כמט ויהשקה על החיים כמו אצל דאדניטנס, אכרי באר יעקב אינם יכולים בניהן זה לחשב ארחה מאכרי ראשון לציון וחתה-תקדה.

באר-יעקב

בקפת מלוח

נחלקו כבר ההלואות לזמנים ארוי כים לחלק שהתנהגותם על אדמת הקרן הקיימת לישראל לעבוד פרדסים. סכומי ההלואות - 10 לא"י לכל רונג. סקוים להצור השעורה שהבישילה. במרבין מת נב סספר חבוי הקבוץ המקומי כאופן ניכר.

לחוקה הסנגורית

אוקף ההרומנות לחוק הסנגורית על הגאשמים ברעה ארלוורוב, התנהל במי ריו וגאסה סכום הנון למרי.

עובד

כתבה מעיתון דאר היום | 17.5.1934 | מקור: עיתונות יהודית היסטורית

עם התפתחותה של המושבה עלה הצורך בחיבורה לערים הסמוכות. הצורך בקו ישיר לנמל לשם הוצאת פירות הפרדסים, החלב היוצא מבאר יעקב לתל אביב כמו גם ניווד אספקה לתוך המושבה ומעל לכל הכביש שיסלל יעניק בטחון למושבה שמוקפת בכפרים ערביים וחשופה להתנכלויות יום יומיות. החל מאמצע שנות ה-30 של המאה ה-20 העיסוק במושבה נטוב סביב זעקתם ומלחמתם של תושבי באר יעקב לסלילת כביש שיחבר אותם למושבות הסביבה. ההחלטה על סלילת הכביש לא עלתה בקנה אחד עם הביצוע בפועל שהתעכב שנים ואחר שנתקבלה ההחלטה על סלילת הכביש. בכתבה מעיתון "דאר היום" מיום ה-20.8.1935 שנוותרתה "באר יעקב" מפרטת על הצורך של תושבי באר יעקב בסלילת כביש והשגת תקציב מהממשלה לסלילת הכביש:

"...באר יעקב שוכנת במרחק 3-4 ק"מ מהכביש המקשר את מושבות הדרום, ובכל זאת סובלת היא כל שנות קיומה מהחולות העמוקים המפרידים בינה ובין הכביש ובקושי רב מפלס לו האוטו את דרכו. עד הגיעו לכביש הראשי. זה אחד העיכובים העיקריים המונעים את התפתחותה של המושבה, ומראשית הגאות הכלכלית בארץ לא נוסף פה עדיין גם בית אחד. והנה אחרי השתדלויות רבות וביעיקר בעזרתה החשובה של התאחדות האיכרים הצליחו להשיג את השתתפות הממשלה בחצי מסכום ההוצאות הדרושות לסלילת הכביש, שיחבר את המושבה מצד אחד לתחנת הרכבת המקומית ומהצד השני לכביש העובר ע"י ראשון לציון. לשם הוצאת העבודה הזאת לפועל, דרוש סכום של ששת אלפים לא". כלומר על המושבה להשיג סכום של שלשה אלפים לא", בערך. במושבה אחרת היו הדברים מסתדרים אולי בנקל, כי את הסכום הזה אפשר לאסוף במשך כמה שנים באיזה אופן שהוא. אולם כאן, אצלנו, חסרים האנשים הדרושים לארגון לדבר. ומשום כך מתעכבת כל הפעולה..."

פרשת הסבל והתלאות של באר יעקב המשוועת לכביש

היסן הריסע של הקרנות לאחת המושבות הוותיקות בארץ לקראת שביתת שבת של בני באר-יעקב במוסדות הישוביים

כתבה מעיתון דאר היום | 3.4.1937 | מקור: עיתונות יהודית היסטורית

א. צ. בחין

תנו כביש לבאר-יעקב

קול: המושבה הנידחת, באר-יעקב. אינו פוסק. המושבה תובעת כביש. כביש זה שאלת חיים וגורל הוא בשבילה. בו תלוי כל עתידה והתפתחותה הכלכלית.

מלאו שלושים שנה למושבה באר-יעקב. אבני פינתה ירו חלוצים, בני העלייה השנייה. באו בשעתם אל מקום שממת במ"קום מרבץ נחשים ועקרבים ובמאמץ לאי אנושי והכשירו שטח אדמה של אלפים דונאם. הם סיכנו את חייהם ותוך מצו"קה וסבל רעב וצנאז פרח מתוך צמלם וייסוב עברי במולדת. אחרי נסיונות מס"קים שונים התגבשה. לפני עשר שנים צורה אחידה למושבה - הפרדסנות.

כיום מונה הנקודה 91 משקים. שמצוי חם בעלי-חלקה של 10:5 עד 15 דונאם. המתיישבים. עלו ארצה רובם בלי אמצ"עים וחלקם עם זון ועיר והגיעו למעמדם עלי-יד: עבודה עצמית, מפרכת. ובהעדר: סידורים הכרחיים למושבה, ובראש ורא"שונה - כביש.

המסתכל מקרוב לחיי המושבה ישחזומם איך הגיעו. למך שהגיעו. יפה היא המר"שבה; חן וקסם שטוף עליה; העין טובלת בים של ירק ופרחים. האוויר מצויץ ונח לחוליריאות ולב. והמקום יכול לשמש מקום מרפא מהמעטים שבארץ. בקרוב ייבנה בית-יתבראה גדול ומושבה יתרון זה של הגושבה משועו אף הוא לכביש.

לפני חמש שנים נוסדה בבאר-יעקב קופת מלווה וחסכון. שהכניסה רוח-חיים למושבה ושיפרה את חייה הכלכליים. המור"שבה מתפתחת והולכת בכל הבחינות והק"שרים שלה עם הסביבה מתהדקים מיום ליום. שוכנת היא בין ראשון-לציון, רח"ר ומיד.

כתבה מעיתון דאר היום | 20.6.1939 | מקור: עיתונות יהודית היסטורית

<p>אורי פדן אדריכלים UP ARCHITECTS ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 ZEPH TAL ST TEL AVIV ZIP 6701120 TEL: +972 35240697 FAX: 035241897</p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 24</p>	<p>3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>פרק בית הספר הראשון באר יעקב</p>	
--	--	--------------------	--------------------------	---	--

מרץ 2022

3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 |רקע הסטורי: באר יעקב

המשך ימיה של באר יעקב - תמורות בישוב

באר יעקב צמחה אל תוך שנות המנדט, בסביבתה חלו תמורות משמעותיות כשמחנות הצבא הבריטי החלו תונים מסביבה. ממושבה זעירה ומבודדת הפכה להיות ציר תנועה סוער. ברחובה הראשי נעו חיילים וכוחות צבא שונים בין בסיסי הצבא הפזורים סביב. לאורך רחוב איילה הוקמו מספר בתי מסחר וקפה לשירותם. בסיס צבאי גדול היה ממוקם מדרום לרחוב איילה ונקרא מחנה באר יעקב.

השתוקדות חיילים בבאר-יעקב

תושב באר יעקב כותב לנו:
 בזמן האחרון קרו בבאר יעקב כמה מקרים של פגיעה בהושבים עלינו חיי לים שכורים מהדיוויה המוסבת. החיי לים באים למושבה תכופי נשק איסופאסי, שהתורים בבתי הקפה ואחריו זה יוצאים לרחוב ויכתוללים. אני רוצה לספר על כמה מקרים שקרו ביום הישיב בערב (10.7): שני חיילים מהדיוויה המוסבת, תכופי נשק איסופאסי זמקי על דלת ביתו של רופא הכרסבה ד"ר ליברטין, ודרשו בתוריה וביורה לקבל צעקתיו של הרופא התעוררו השכנים ויצאו לרפסות בתיהם. הרופא לא שתה להם. כעבור כמה זמן נשבו החיילים לביתו של ד"ר ליברטין והחלו לזנוק על דלת ביתו בקמיה רובהם, ודרשו שיפתחו להם. סתם שנו לבית אחר, טעאו את הדלת פתוחה והנכסו. בתוך הרגע שבו יצאו של האבד, לקול צעקותיו של הבחור התעוררו בני הבית והשפיעו על החיילים שינובו את הבית. ועד הכרסבה פנה למר קיפריסן קצין המחנה בבקשה לכונן את בתי הקפה בכרסבה, באם החיילים ישביכו לבוא יכרטי נשק.

כתבה מעיתון דאר היום 1946.
 | מקור: עיתונות יהודית היסטורית

במלחמת תש"ח, סבלה המושבה מהתקפות של ערבים בשל קרבתה לרמלה שבראש הכוח הערבי של רמלה עמד חסן סלאמה. בניין המפקדה שלו הוקם באמצע שנות ה-30 על ידי ארגון עובדי הבניה (לימים סולל בונה) עבור הבריטים אשר הזמינו את הקמתו. אך בתחילת מרץ 1948 פינו הבריטים את הבניין ולתוכו נכנס חסן סלאמה עם לוחמיו וקבע בו את מפקדתו. כיבוש המפקדה ופיצוץ המבנה באפריל 1948, סימן את סיום הלחימה בסביבתה של באר יעקב והחזיר תושביה את הביטחון.

לאחר סיום המלחמה והכרזת העצמאות הייתה באר יעקב לבית הראשון בארץ ישראל לעולים חדשים רבים בעיקר מצפון אפריקה, רבים מהם מלוב ומתוניס.

מחנה עולים באר יעקב, תור לקבלת אוכל לפני המטבח. ינואר 1950 | מקור: הארכיון הציוני, סימול: PHPS\1332752.

לאחר סיום המלחמה והכרזת העצמאות הייתה באר יעקב לבית הראשון בארץ ישראל לעולים חדשים רבים בעיקר מצפון אפריקה, רבים מהם מלוב ומתוניס.

מעברת העולים הגדולה חוטר הוקמה בשנת 1949 כשהחל גל עלייה גדול לארץ והיה צריך לשכן במהירות את העולים. המעברה הוקמה במחנה מדרום לגרעין ההיסטורי של היישוב על בסיס שהבריטים פינו בשנת 1948. בהתחלה נפתח מחנה א' לעקורי מחנות אירופה ולעולים שגורשו לקפריסין, אחר כך נפתחו מחנות נוספים לעולים שהגיעו מיוגוסלביה, עירק, מרוקו, טריפולי, ומאמצות נוספות. בשנת 1951 הגיעה תפוסת המחנה לשיא של 35,000 איש, החיים במחנה היו קשים מאוד ללא תנאים סניטריים נאותים. העולים שוכנו במבנים של המחנה שהיו ברובם צריפים, אליהם התווספו אוהלים, בדונים, וצריפים עשויים מפת. במתחם הציבורי הגדול ליד מגדל המים היו בתי ספר, מקוואות, בתי כנסת וטיפת חלב.

"ב-1948 תמו ימיה של באר יעקב המושבה, כאשר הוקמה סמוך לה מעברת אוהלים גדולה... ותושביה הועברו או לדירות בנות חדר אחד. ההיסטוריוגרפיה אינה מתרשמת מהמצואות ומניחה לעברה המוקדם המצודד של באר יעקב - גרמנים, אנגלים, מושבה ציונית - להאפיל על המשך ההיסטוריה שלה כיישוב עולים שנאבק על הישרדותו החל בשנות ה-50..."

תמר ברגר, אוטוטופיה: על מרחב הביניים הפרוורי בישראל, הקיבוץ המאוחד, 2015, עמ' 161.

<p>UP אורי פדן אדריכלים ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design <small>12-9478 TAI, 517 TEL, AVIV ZIP 16701329 TE: +972 35243887 FAX 035243897</small></p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 25</p>	<p>פרק 3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
---	--	-----------------------------	---	--	--

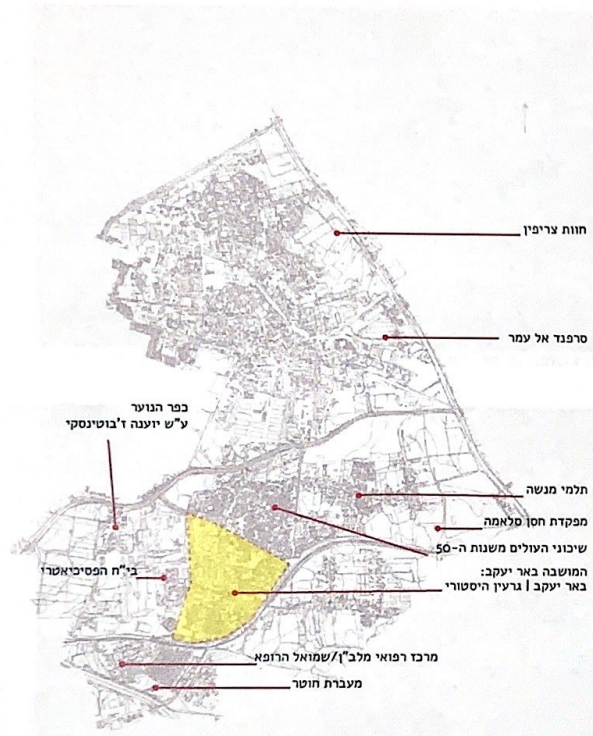
3.0 תיעוד היסטורי |

3.1 ארקע הסטורי: באר יעקב

באר יעקב - תמורות ביישוב.

לקראת סוף שנות ה-50 התרחב היישוב באר יעקב. נבנו שיכונים לרווחת העולים. באר יעקב מתרחבת צפונה אל שכונת רמב"ם והרצל, בדומה להתרחבות הישוב צפונה, בהמשך לרחוב איילה, התרחב הישוב גם מזרחה, אל המשך לרחוב ז'בוטינסקי, ונבנתה נווה דורון. תנובת 2000 הדונמים, שטחה החקלאי, נטוע ההדרים היה מן הגבוהות בארץ. בארות נחפרו ונקדחו. נפתח סניף דואר, נסללו כבישים, ונבנו מדרכות. ממושבה קטנה היושבת בגרעין ההיסטורי החקלאי, הולך ומתפתח גרעין אורבני ובשנת 1960 מונה היישוב 4,000 נפשות בבאר יעקב ועוד 4,000 נפשות במעברה. המועצה המקומית של באר יעקב הקצתה שטח לאיזור תעשייה על מנת לספק פרנסה לתושבים. לבד ממפעל שימורים (שימורי באר יעקב) אין כל תעשייה במושבה ופרנסת תושביה מבוססים על החקלאות ובעיקר על הפרדסים. קיים בית החולים מלבן לחולי ריאות, בית החולים הוקם בשנת 1952 על שרידיו של המחנה הצבאי הבריטי [בשנות ה-70 שונה שמו של בית החולים ל"שמואל הרופא" ומתפקד כבית חולים גריאטרי, כאשר בית החולים עושה שימוש במבנים מתקופת הבריטים, שרידי המחנה הבריטי קיימים במקום כמו גם צמחייה מקורית]. בית חולים נוסף שהוקם ביישוב הינו בית החולים הממשלתי לחולי נפש. לתחילת התבססותו של היישוב יש לציין את תרומת בתי הישיבה המפוארת "ישיבת באר יעקב", שהוקמה במהלך 1948 ע"י הרב וולבה לאחר התייעצות עם הרב אברהם ישעיהו קרליץ, הלוא הוא החזון איש. הישיבה משכה בעיקר תלמידים מישראל ומחו"ל שביקשו לשמוע את שיחות המוסר של המשגיח ב-1982 עזב את תפקידו בישיבה שהקים.

בשנת 1960 החליט משרד הפנים על סיפוח הכפר טרפנד אל עמך שנהרס ברובו בעקבות מלחמת חש"ח. כמו כן סופח אזור התעשייה שליד בית החרושת "הארגז" על מאות עובדיו, מחסני הסוכנות שממערב לכביש רמלה, תחנת הניסיונות של משרד החקלאות ושטחים חקלאיים נוספים סופחו באר יעקב. בשנת 1965 מעברת חוטר סופחה לבאר יעקב, יחד עם 200 המשפחות אשר גרו בה. בהמשך צורפו ליישוב, כפר הנוער יוענה ז'בוטינסקי, בתי החולים אשר הוקמו במחנות הבריטיים שפוננו ובנוסף סופח לשטחה של המועצה המקומית מושב תלמי מנשה שהוקם בשנת 1953 מזרחית לבאר יעקב. המושב הוא אמנם חלק משטחה המוניציפלי של באר יעקב אך הוא מקיים אורח חיים עצמאי. באר יעקב שינתה פניה בשני העשורים האחרונים, מגמה זו תמשך גם בעשורים הבאים. השטחים החקלאיים הופשרו לטובת בניינים רבי קומות, בניה רוויה. גם השכונות הוותיקות משנות אט אט את פניהן. נבנים קוטג'ים המאוכלסים בבעלי מקצועות חופשיים העובדים מחוץ לישוב. מתחם אסף הרופא עתיד להתרחב לתוך שטחי חוות צריפין, שטחי החקלאות האחרונים. על פי תכנית המתאר החדשה שבהכנה, באר יעקב ממשיכה להצטופף לצמוח. בעשור האחרון חל גידול משמעותי. שכונות שלמות נבנו והמושבה החקלאית הזעירה שהתפתחה והפכה למועצה מקומית, הוכרזה בשנת 2021 לעיר.

מפת שטחי באר יעקב כיום

<p>UP ARCHITECTS אורי פדן אדריכלים ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design <small>12 0420 TAL OT TEL AVIV ZIP 6701029 JTE +972 35243697 FAX 035243697</small></p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 26</p>	<p>פרק 3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
---	--	-----------------------------	---	--	--

3.0 תיעוד היסטורי |

3.2 | רקע הסטורי : ההתיישבות לאורך רחוב דיזינגוף, ורחוב זבוטינסקי.

קבוצת המייסדים הראשונה של באר יעקב הייתה מורכבת מקהילת יוצאי העיר דרבנט שבחבל קווקז ועולים בודדים מאנשי העליה השנייה. קבוצה זו התיישבה בעיקר לאורך הציר הראשון, ציר רחוב דיזינגוף, לימים רחוב איילה.

כ- 7 שנים לאחר עלייתם לקרקע, קיבל הישוב חיזוק משמעותי כאשר החל משנת 1924 הצטרפה קבוצת עולים חדשה מתורכיה. מרביתם הגיעו מהעיר בורסה, עיר דרומית לאיסטנבול.

ביניהם בלטה משפחת פלאצ'י שהייתה בעלת אמצעים. מנחם פלאצ'י שלח שנה קודם את שני בניו הגדולים לתור את הארץ ולהכין את הקרקע לעליית המשפחה הרחבה. כך התוודעו הבנים למושבה הזעירה באר יעקב שהייתה זקוקה לחיזוק עיבוי שורותיה עם מתיישבים חדשים.

ד"ר פלאצ'י רכשה אדמות, נטעה כרם שקדים ופרס, דס, שהחל באותם השנים להוכיח עצמו ככלכלי. בנוסף, קנו פרות אך מאחר ולא היה להם רקע חקלאי מתאים, ענף זה לא צלח ונסגר.

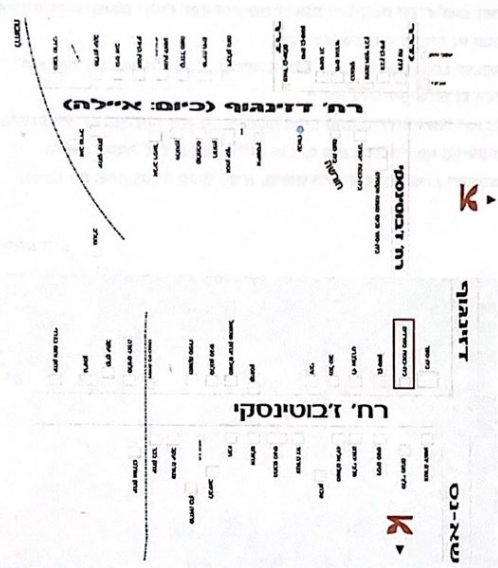
משפחת פלאצ'י הייתה חלוצת עליה זו. בעקבותם הגיעו משפחות נוספות ואלה התמקמו בשכונת זה לזה, לאורך הרחוב השני במושבה, רחוב ז'בוטינסקי.

הרחוב זבוטינסקי המאונך לרחוב הראשון דיזינגוף/ איילה, היה דרך קיימת מזרחה, שסומנה בדרך לירושלים או אל רמלה. עם עיבוי ההתיישבות על תוואי זה, הוא קיבל את שמו, רחוב ז'בוטינסקי ובאר יעקב קיבלה נפח מרחבי.

מפה בריטית משנת 1930 בה סומנת באר יעקב כישוב זעיר כאשר חלקות התושבים פרוסות לאורך שני רחובות המאונכים זה לזה: רחוב דיזינגוף על ציר דרום-צפון ורחוב זבוטינסקי המאונך אליו ופונה מזרחה, ביניהם סומנה חלקה שיועדה למטרות ציבוריות.

דניאל יצחקי, צאצא למשפחת יצחקי שגדל במושבה בשנות ה-30 וה-40 מספר: "במושבה הקטנה היו שני רחובות. האשכנזים גרו ברחוב דיזינגוף והספרדים ברחוב ז'בוטינסקי. היחסים והקשרים בין חברי המושבה היו טובים מאוד." הוא זוכר את בתי המושבה הבנויים אבן ואת משפחות האיכרים שברחוב דיזינגוף.

חרשימים סכימתיים של ההתיישבות ברחוב זבוטינסקי וברחוב דיזינגוף. ברחוב דיזינגוף התיישבו מרבית קבוצת המייסדים הראשונה, אנשי קהילת קוקז ובודדים מאנשי העליה השנייה, וברחוב ז'בוטינסקי רבים מקבוצת עולי בורסה שבצפון מערב תורכיה. יהודה דוד, באר יעקב, 100 שנות התיישבות

לוח שמות מייסדי המושבה המוצב כיום בגן המייסדים, מול בית הספר

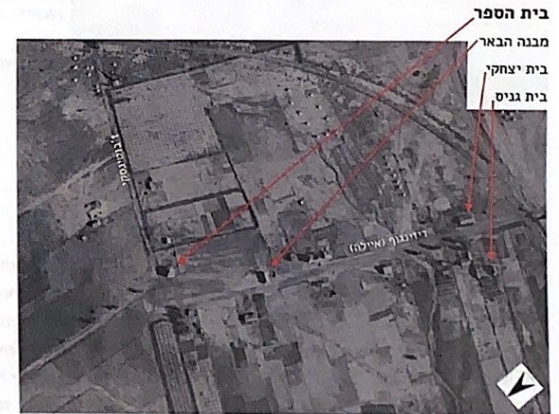
רחוב דיזינגוף (לימים איילה) 1930. מבט צפונה. מימין בית משפחת יצחקי. משמאל נחלת גנים ובהמשך בית יהושע אנטין. הרחוב עולה צפונה ובקצהו מימין מוקם בית הספר.

<p>אורי פדן אדריכלים UP ARCHITECTS ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 9439 TAL ST TEL AVIV ZIP 6101329 TEL: +972 35248887 FAX: 05240597</p>	<p>עורך תיק התיעוד: אדר' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 27</p>	<p>פרק 3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>בית הספר הראשון באר יעקב מרץ 2022</p>	
---	--	--------------------	----------------------------------	--	--

3.0 תיעוד היסטורי |

3.3 | רקע היסטורי: הקמת בית הספר

בשנים ראשונות להקמתה מנתה באר יעקב 7 ילדים בגילאי בית ספר. היזמה מאחורי יסוד בית הספר הייתה של אימהות המושבה שלסוגיית הקמתו קדמו חילוקי דעות בהם עורבו ראשי הישוב היהודי. הנהלת אגודת חובבי ציון ובראשם אושיסקין, סברו כי יש לצרף את ילדי המושבה החדשה אל ראשון לציון ולחסוך בהקמת המבנה והעסקת מורה. אולם אימהות באר יעקב התנגדו למהלך בשל גילם הצעיר של הילדים והמרחק הרב שדרש הליכה מסוכנת של כשעה וחצי. לצורך הכרעת ההחלטה נשלחו אל באר יעקב ח.נ. ביאליק וד"ר חיים חיסין כבוררים. ב-29 למרץ 1909 הגיע ביאליק בליווי ש"י עגנון הצעיר אל המושבה. יצחק יצחקי קיבל את פניהם ובין השניים נרקמו מאז קשרי ידידות. בסופו של יום, צידד ביאליק בעמדתן נשות המושבה וקבע: "גם באר יעקב זכאית לבית ספר עברי!". והמשיך בנימוק, מצוטט את יצחק יצחקי: "האם יערוב מישהו שמתוך שבעת התלמידים לא יקום עוד ביאליק בישראל?".

מבנה בית הספר כפי שמופיע בתצ"א את השונות משנת 1918
I טייסת 304, תאריך: 18.1.1918

טיעון זה שיכנע את גם את אושיסקין ואחריו את הנהלת אגודת חובבי ציון, שקיבלה את המלצת המשורר הלאומי. ביאליק המשיך לתמוך בהקמה ובהפעלה של בית הספר שנחנך עוד באותה שנה. החלטה זו להקמת בית הספר איפשרה להתחיל את אירגון החיים הציבוריים ביישוב. למעשה המבנה שהוקם במפגש הרחובות דיזינגוף וז'בוטינסקי נקרא בשנים ראשונות אלו "המרכז התרבותי הציבורי", זאת בשל ריבוי תפקידיו: הוא שימש בית ספר לילדי המושבה ביום ובית העם או בית תרבות בשעות הערב. המבנה נבנה מקירות בוץ, וכלל 2 חדרים. בשנים הראשונות הוא פעל ללא גג וללא טיח חוץ ופנים. בבוקר למדו הילדים תחת כיפת השמיים. ובערב התכנסה קבוצת הנשים והפעילה את המבנה כבית תרבות. הליך בנייתו כלל איסוף כספים שנאספו בנשפים ובארועים שונים, ורק בשנות ה-20 הושלמה בנייתו.

מבנה בית הספר כפי שמופיע בתצ"א את השונות משנת 1918
I טייסת H.4.000Bf21,304, תאריך: 21.1.1918

3.3.1

בתצאות הראשונות של שנת 1918 הוא מופיע, בודד בחלקה החשופה כמבנה גבוה עם רמז לכניסה מוגבהת מצד מזרח. , בשלב זה מופיע גג קל משופע: רעפים או פח. מבנה בית הספר הוא המבנה הראשון בחלקה הציבורית. אליו הצטרפו במהלך שנות ה-20 וה-30, המוסדות הראשונים הנוספים של המושבה: -בית הכנסת יהודה, -בית הכנסת שא נס, ובהמשך: -בית העם.

מבנה בית הספר כפי שמופיע בתצ"א מאפריל 1918
I טייסת H.4.000.B, 304, תאריך הטיסה: 6.4.1918

3.0 תיעוד היסטורי |

3.3 | רקע הסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-40-30

נטיעות טו בשבט תרצ"ו (1936), ילדי בית הספר נוטעים את החורשה הגדולה בשטח בין בית הספר מצפון לבאר מדרום. בצילום נדיר זה נראים ילדי הישוב, במבט מדרום צפונה. ברקע נראים מבנה בית הספר משמאל, וצריף בית הכנסת שא נס מימין. בית הספר נראה כמבנה גבוה. קומה אחת גבוהה המוגבהת מהקרקע עם גרם של 10 מדרגות. הגג נראה עם מעקה בטון. מעדותו של דודיק ליכ"טנשטיין שהתחנך בבית הספר במהלך שנות ה-50, היו שני אלמנטים על הגג: סירנה וחנוכיה גדולה שהוצבה שם כל ימות השנה. הצבת החנוכיה סימלה את הקמתה של באר יעקב שנוסדה בנר שלישי של חנוכה. | מקור: באדיבות משפחת שא נס

בתצ"א משנת 1946 מופיע בית הספר כמבנה עם גג שטוח. לידו צריף בית הכנסת שא נס שהוצב בשנת 1924 כמבנה השני בחלקה. בשנת 1924 בסמוך אליהם, בית הכנסת האשכנזי "יהודה" שנבנה בתחילת שנות ה-30 על דופן רחוב דיזינגוף, לימים רחוב איילה. בהמשך הרחוב מדרום ניתן לראות צריף קטן, יתכן שזהו הצריף ששימש בשנים אלו כבית העם לפני בניית מבנה הקבע. בין הצריפים ומבנים אלו ששימשו את כלל הציבור, השתרע היער שניטע על ידי ילדי בית הספר עשור קודם, בשנת 1936. עצים אלו גדלו לחורשה גדולה. במהלך השנים שלאחר מכן נוספו מבנים לבית הספר והחורשה הצטמצמה עד שנעלמה.

UP אורי פדן אדריכלים
ARCHITECTS
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design

12 שוקר תל אביב 6100000 | תל אביב 6100000 | תל אביב 6100000 | תל אביב 6100000

עורך תיק התיעוד:
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
29

3.0 תיעוד היסטורי

פרק

בית הספר הראשון
באר יעקב

מרץ 2022

3.0 תיעוד היסטורי |

3.3 | רקע הסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-40-30

כיתת שבעת הילדים הראשונים של בית ספר גדלה. בשנת 1927 למדו בבית הספר כבר כ-40 תלמידים בתמונות של שנות ה-30 וה-40 מצולמים הילדים בקבוצה אחת ובגילאים שונים.

הם מצולמים עם מגרפות ומעדרים. חלקם יחפים. בחלק מהצילומים הם לבושים בחגיגות בלבן.

יהודה דוד מספר בסיפורו "באר יעקב 100 שנות התישבות" כי המורה הראשון, יעקב זסלבסקי נשלח למושבה מנהלל ומשכורתו כמורה, 600 רובל שקיבל מוועד "חובבי ציון" מאודסה. הוא היה המורה היחיד ולימד מגוון מקצועות. בשנים הראשונות בהן התקיימו הלימודים תחת כיפת השמיים, וללא צל.

בני העלייה התורכית שעלו במהלך שנות ה-20, רצו להקים גם בית ספר דתי. הכמות הילדים הקטנה ומיעוט המשאבים הביאה לכך שהוקם בית ספר דתי בתוך המבנה הקיים. והלימודים בו התפצלו: האשכנזים הביאו מורה הקרוב למורי ועד החינוך של "חובבי ציון" והספרדים הביאו מורה מזרחי.

אסתר פרידה מספרת* כי בשנות ה-30 בית הספר היה מחולק ל2 אגפים: אגף "מזרחי", בו היא למדה, ואגף "כללי". בשני הזרמים למדו ללא הפרדה מיגדרית. מורי האגף המזרחי הגיעו מירושלים ומורי האגף הכללי נשלחו מועד החינוך של "חובבי ציון".

כל כיתה הכילה 4-6 תלמידים והם ישבו מסביב לשני שולחנות צמודים שהשלימו ריבוע. המורה דילג מכיתה לכיתה. נותן תרגיל ועובר לכיתה השניה ואח"כ לשלישית ולרביעית.

דר' חיים פלדמן מספר: "בית הספר שכן בשני חדרים גדולים בעלי תקרה גבוהה מאוד, בו למדו כל ילדי המושבה, כלומר תושבי שני הרחובות דזיונגוף וז'בוטינסקי. בית הספר היה שייך לזרם המזרחי וכל הבנים היו חייבים ללכת עם כובע ברט. בכל בוקר לפני תחילת הלימודים היו מכנסים את כל התלמידים לתפילת "אדון עולם" (...) לכל כיתה היו מייעדים 15 דקות של לימוד פרונטלי ואחר כך לימוד עצמי. שכלל האזנה לנלמד בכיתות העליונות (...) וכך יצא שבשעברתי לתל אביב נחשבתי לעליון."

צילום נוסף של תלמידי בית הספר, שנות ה-20 המוקדמות. משוער כי קיר בית הספר ברקע הצילום | מקור: באדיבות אמיר ליבשיץ, בית ראשונים

"המורה משה בן דוד גרינקר עם תלמידיו" צילום שנות ה-20 המוקדמות. משוער כי קיר בית הספר ברקע הצילום | מקור: באדיבות אמיר ליבשיץ, בית ראשונים

ילדי בית הספר. ליד בית הספר, רחוב זבוטינסקי במבט מזרחה. צילום משנות ה-30. חול ברחוב זבוטינסקי. | מקור: באדיבות משפחת שא נס

צילום של כל ילדי בית הספר של באר יעקב. תחילת שנות ה-30. | מקור: באדיבות משפחת גניס

פרק

בית הספר הראשון
באר יעקב

מרץ 2022

3.0 תיעוד היסטורי

עמוד

30

עורך תיק התיעוד:

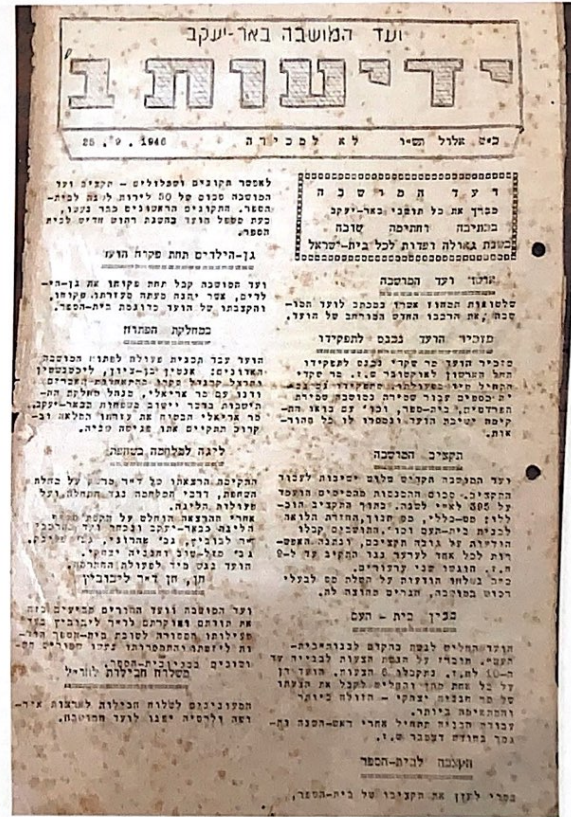
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

אורי פדן אדריכלים
UP ARCHITECTS
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design

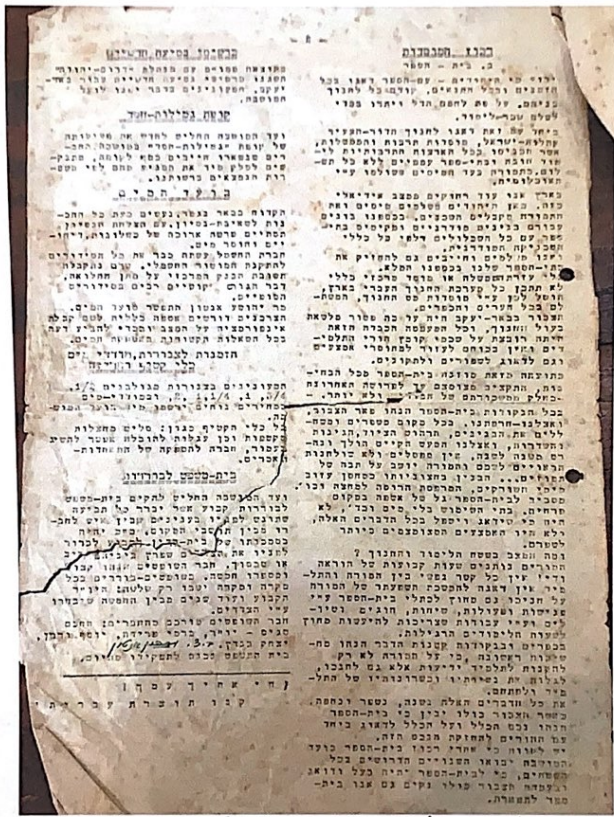
12 BAKA TAL ST TEL AVIV ZIP:6101329 | TEL:0723524887 | FAX:03524887

3.0 תיעוד היסטורי |

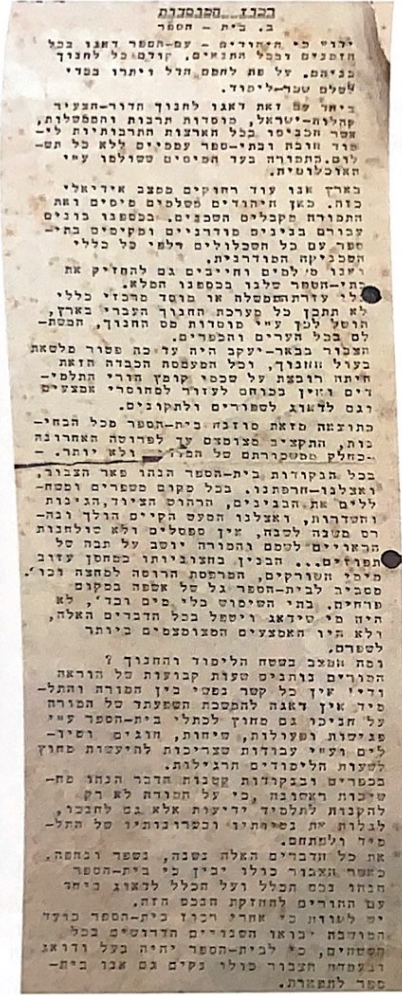
3.3 | רקע הסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-40-60
 בית הספר שימש לשימושים ציבוריים גם מבית ועד הישוב. בביטאון שהופק לכבוד ראש השנה, 1946, נכתב גם על מצבו העגום של מבנה בית הספר.

מתוך גיליון ידיעות ב' ועד המושבה, ראש השנה, 1946
 1 מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

דף 2 מתוך גיליון ידיעות ב' ועד המושבה, ראש השנה, 1946
 מאמר תוחבה על מצבו של בית הספר והקריאה לועד המושבה לקחת את בית הספר תחת אחריותו ותקציבו.
 1 מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

UP ARCHITECTS
 ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
 www.uparchitects.design
 12 SHEVA TAL ST TEL AVIV ZIP 61021229 | TEL: +972 52 40997 | FAX 052 40897

עורך תיק התייעוד:
 אדר' ליאורה דרייפוס
 משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
 31

פרק
 3.0 תיעוד היסטורי

בית הספר הראשון
 באר יעקב
 מרץ 2022

3.0 תיעוד היסטורי |

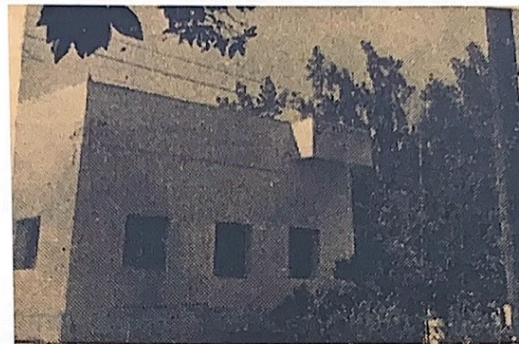
3.3 | רקע הסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-50 וה-60

מבנה בית הספר למבנה המועצה.

בשנת 1949 הפכה המושבה החקלאית למועצה מקומית ואברהם ליכטנשטיין נבחר לראש המועצה. במקביל החלו להערך להרחבת בית הספר, בשנת 1950 הוכנה תכנית, ומבנה כיתות חדש נבנה מדרום למבנה בית הספר המקורי בשנת 1953, ובו 4 כיתות לימוד. בשלב ראשון נותר המבנה המקורי לשימוש הילדים הצעירים בלבד, כגן ילדים וכיתה א'. בהמשך הוסב חדר אחד כחדר אחות, ובהמשך, משגדלו הילדים הצעירים הוסב המבנה רישמית כמבנה משרדי המועצה. גג המבנה שימש כנקודת ציון לחנוכייה ולסירנה, ועל הדופן הצפונית הותקן שלט: מועצה מקומית, באר יעקב. בשטח שממערב למבנה ועד רחוב דיזינגוף, לימים, רחוב איילה, ניטע גן שנקרא על שם עמנואל אביבי, חייל בן מייסדי הישוב שנהרג. מדרום, בית הספר החדש, הורחב, השטח שניטע בשנות ה-30 הפך ליער פעיל לבית הספר ולמושבה כולה. מצפון הורחב הישוב. רחוב שא נס חיבר אל השיכונים החדשים שנבנו.

"סלילת המדרכה ברחוב שא נס". מתוך עלון ידיעות המועצה, ראש השנה, תשכ"ג. 1962. ברקע מופיע מבנה המועצה. מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

צילום חזית צפונית של מבנה המועצה, מתוך עלון ידיעות המועצה, ראש השנה תשכ"א, 1961 | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

"ילדים בחורשת בית הספר הממלכתי", מתוך עלון ידיעות המועצה, ראש השנה תשכ"ג, 1962 מבט מערבה, ברקע רחוב איילה, מימין בית הכנסת יהודה | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

צילום שנתי כיתה ה', סוף שנות ה-50. ברקע רחוב איילה, מימין בית הכנסת יהודה | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

צילום שנתי של גן הילדים, 1952. צילום פנים, מתוך מבנה בית הספר | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

3.3 | רקע היסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-50 וה-60
ביטאון ועד המושבה שינה שמו לידיעות המועצה המקומית באר יעקב.

די יעקב

המועצה המקומית באר-יעקב

1.3.1950 | על מכירתה | 1 ס"מ

מבני המועצה המקומית באר-יעקב

אחרי ששלו מספר בתי ספר הוקמו ואלו בלבד לא הספיקו להחליף את המבנה הקודם, הוקמה ב-23.11.49 מועצה מקומית באר-יעקב. המועצה החדשה הוקמה על-פי חוק מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

המבנה
המבנה החדש, ששטחו 2,240 מ"ר, הוקם על-פי תוכנית מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

המבנה החדש

המבנה החדש, ששטחו 2,240 מ"ר, הוקם על-פי תוכנית מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

תקציב המועצה

הוצאות	כנסים
1. שכר	1. מכירת
2. שכר	2. מכירת
3. שכר	3. מכירת
4. שכר	4. מכירת
5. שכר	5. מכירת
6. שכר	6. מכירת
7. שכר	7. מכירת
8. שכר	8. מכירת
9. שכר	9. מכירת
10. שכר	10. מכירת
11. שכר	11. מכירת
12. שכר	12. מכירת
13. שכר	13. מכירת
14. שכר	14. מכירת
15. שכר	15. מכירת
16. שכר	16. מכירת
17. שכר	17. מכירת
18. שכר	18. מכירת
19. שכר	19. מכירת
20. שכר	20. מכירת

"הישיבה החגיגית הראשונה של המועצה..."
"ידיעות המועצה, מס' 1" עמוד 1 | 1-3-1950 | מקור: באדיבות דוד ליבנטשטיין

המסכים

אחרי שיוקמו מספרים על רובי כפוי התקני, תכנן לעצמו המועצה את המבנה החדש. המבנה החדש, ששטחו 2,240 מ"ר, הוקם על-פי תוכנית מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

המבנה החדש

המבנה החדש, ששטחו 2,240 מ"ר, הוקם על-פי תוכנית מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

תקציב המועצה

הוצאות	כנסים
1. שכר	1. מכירת
2. שכר	2. מכירת
3. שכר	3. מכירת
4. שכר	4. מכירת
5. שכר	5. מכירת
6. שכר	6. מכירת
7. שכר	7. מכירת
8. שכר	8. מכירת
9. שכר	9. מכירת
10. שכר	10. מכירת
11. שכר	11. מכירת
12. שכר	12. מכירת
13. שכר	13. מכירת
14. שכר	14. מכירת
15. שכר	15. מכירת
16. שכר	16. מכירת
17. שכר	17. מכירת
18. שכר	18. מכירת
19. שכר	19. מכירת
20. שכר	20. מכירת

"מקסימום שירותים במינימום מיסים..."
"ידיעות המועצה, מס' 1" עמוד 2 | 1-3-1950 | מקור: באדיבות דוד ליבנטשטיין

במחלקת התרבות

המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז, הוקמה על-פי חוק מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

שיעורי ערב פעמים בשבוע בבית הספר...

"ידיעות המועצה, מס' 1" עמוד 1 | 1-3-1950 | מקור: באדיבות דוד ליבנטשטיין

המבנה החדש

המבנה החדש, ששטחו 2,240 מ"ר, הוקם על-פי תוכנית מס' 110, תש"ז, לפי פקודת המועצה המקומית באר-יעקב, תש"ז.

תקציב המועצה

הוצאות	כנסים
1. שכר	1. מכירת
2. שכר	2. מכירת
3. שכר	3. מכירת
4. שכר	4. מכירת
5. שכר	5. מכירת
6. שכר	6. מכירת
7. שכר	7. מכירת
8. שכר	8. מכירת
9. שכר	9. מכירת
10. שכר	10. מכירת
11. שכר	11. מכירת
12. שכר	12. מכירת
13. שכר	13. מכירת
14. שכר	14. מכירת
15. שכר	15. מכירת
16. שכר	16. מכירת
17. שכר	17. מכירת
18. שכר	18. מכירת
19. שכר	19. מכירת
20. שכר	20. מכירת

"ניגש לשפר את החורשה שתהפוך לזן ציבורי... יושף חדר המזכירות של המועצה..."
"ידיעות המועצה, מס' 1" עמוד 3 | 1-3-1950 | מקור: באדיבות דוד ליבנטשטיין

UP ARCHITECTS
ARCHITECTURE | LOVE | CONSERVATION
www.uparchitects.design
12 SHEVA TAL OT TEL AVIV ZIP 10701208 | TEL: +972 35243697 | FAX: 052243697

עורך תיק התיעוד:
אדר' ליאורה דרייפוס
משרד אורי פדן אדריכלים

עמוד
34

3.0 תיעוד היסטורי פרק
בית הספר הראשון באר יעקב
מרץ 2022

3.3 | רקע הסטורי: מבנה בית הספר, שנות ה-50 וה-60 מידע מחוץ עלוני מועצה נוספים, בשנותיה הראשונות.

ידיעות

המועצה המקומית בארי'עקב

מס. 2 חנוכה תשמ"ו

ידיעות בקצור

המועצה המקומית החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

המועצה המקומית החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

נתקבלה אחות לבתי הספר הארבע מוקדמות בקביעות בכל בתי הספר במושב. בודקת את הילדים ומסקנת על מצבם הבריאותי והחינוכי.

ביום השלישי, ב' דחנוכה 21.12 התקיימה הגינת תערוכת הבניין החדש של בית הספר הממלכתי בכפר הירוק ויהנה דבוסטינסקי, המורה צעיר המקומית ספקה את כל הציוד הנדרש לבית הספר החדש.

סרט על הויגנה בחיי יומיים הוצג בפני כל תלמידי בתי הספר במושב.

ביום המישי 16.12 התקיים נשפית תערוכה בגן הילדים ובית הספר החדש ממלכתיים. הילדים הופיעו בתוכנית תערוכה עשירה הצגה מקולה ורקלומים.

הוכרז על קבלת הצעות לבנות קומה ב' לבית ספר ממלכתי א'.

חנוכה תשס"ו / 1955. "התקבלה אחות לבתי הספר" ... בשנים אלו הוקמו בתי ספר נוספים אך צרכי החינוך והבריאות הכלליים סופקו מחוץ מבנה בית הספר המקורי, שם הוכשר חדר אחות עבור כלל בתי הספר בישוב. | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

ידיעות

המועצה המקומית בארי'עקב

אב תשט"ו 4 מס 4 יוני 1955

סיכום ארבע שנות פעולותינו

ארבע שנים עברו מאז בחירתה של המועצה הנבחרת הראשונה בבאר'עקב. היא אלו שנות הפעולה בהתפתחות המושב. מושבתנו הראשונה, שמתנה עם הקמת המדינה 180 נפש בלבד, ובסוף סינון המועצה הראשונה 400 נפש. הגיעה להישגים ניכרים בכל השטחים: בקליטת עליה, יצירת מכשירים ארזונים ומשקיים, הקמת מוסדות וסדורות. בהקמתם בחפידים הכבירים המוטלים עליה, נרתמה המועצה לכל הפעולות הנגזרות במסירות רבה וברצון לעזור לתושבים החדשים להקלט במוקם בשנות כהונתנו והצלחנו במילוי משימתנו. אלו, המושבה החדשה, שומרה ונבנתה הודות למאמצי המועצה שנוהגת ע"י התושבים ומוסדות מפלתיים שונים.

מגמתנו היא לשמור על אופי החקלאי של המושבה וביחד עם זאת להגדיל את הישוב במידה המקסימלית ולהוונן בו שרואים מוניציפליים שלא היו קיימים עד כה בבאר'עקב. כמדוי להקל על חי האזרח וליצור תנאי חיים נוחים ומסודרים ככל האפשר. המלאכה רק תולה ועוד רובה הדרך להגשמת כל תכניות הממוח. מקיים אנו כי המועצה החדשה שתבחר, תעמיר במבחן ותצליח לגשר את המלאכה כולה.

קיץ תשט"ו / 1955. "סיכום ארבע שנות פעילותינו"

| מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

1. **תוכן ענין קצט-סיכומים**

כל תוכן הספר במסלול מס' 1000 כפי שחייב מוסיפים לספר קצט סיכומים בספר 1000, החוק מודים ואומר ענין סר המסלול.

2. **חוק עור אגרת העברת מקרקעין**

לפני יומים כל איש המעביד מקרקעין בארץ חייב לרשום את המעבר במס' 1000 עור המקרקעין. המס' נכתב ע"י משרד רו"מ המקרקעין הממשלתי.

3. **חוק עור אגרת העברת מקרקעין**

לפני יומים כל איש המעביד מקרקעין בארץ חייב לרשום את המעבר במס' 1000 עור המקרקעין. המס' נכתב ע"י משרד רו"מ המקרקעין הממשלתי.

4. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

5. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

6. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

7. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

8. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

9. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

10. **תקנות כפר הירוק**

המועצה המקומית בארי'עקב החליטה לתמוך במימון התחנה הספרית החדשה, בתחנה תחת שירות לאם ולילד. התחנה תפתח בשימונים.

פסח תשט"ו / 1956. "תכנית בניה להקמת בית ספר חדש" ... "מספר התלמידים בבית הספר גדל השנה מ-27 ל-90" "מיד אחרי פסח עומדים לקבל עוד 2 מורים נוספים". | מקור: באדיבות דוד ליכטנשטיין

<p>אורי פדן אדריכלים UP ARCHITECTS ARCHITECTURE LOVE CONSERVATION www.uparchitects.design 12 0474 TAL ST TEL: 052-2352487 FAX: 052-2352487</p>	<p>עורך תיק התייעוד: אדרי' ליאורה דרייפוס משרד אורי פדן אדריכלים</p>	<p>עמוד 35</p>	<p>3.0 תיעוד היסטורי</p>	<p>פרק בית הספר הראשון באר'עקב מרץ 2022</p>	
---	--	--------------------	--------------------------	---	---